

HAARLEMMEROLIE FLESJES

De meeste van u zullen ze wel kennen: de slanke, blanke flesjes van zo'n 9 cm hoog waarin Haarlemmerolie werd geleverd. Bij opgravingen op vuilnishopen van rond 1900 worden ze vaak gevonden en ook op verzamelaarsbeurzen en rommelmarkten worden ze regelmatig aangeboden. De flesjes zijn vrij stevig en hebben daardoor een grotere kans om te overleven.

Wat is Haarlemmerolie?

Haarlemmerolie is een mengsel van terpentijn en gezwavelde lijnolie waaraan, zeker in vroegere tijden, een grote geneeskrachtige werking werd toegeschreven. De uitvinding van Haarlemmerolie staat op naam van de schoolmeester Nicolaas Tilly die uit Haarlem afkomstig was. In het jaar 1696 begon hij het door hem ontwikkelde medicament binnen Haarlem te verkopen en binnen korte tijd genoot het middel een grote bekendheid en werd het naar een groot aantal landen uitgevoerd. Het middel had dan ook een genezende werking op een indrukwekkende lijst van lichamelijke klachten: "het medicamentum *Gratia Probatum* geneest de benaauwde Band, die men heeft op of om de maag, verstuing in de Handen en Voeten, pijn in de Lenden, geronne Bloed en blaauwe Plekken, en alle die door zwaar Graveel Waterlek gaan, allerlei Koorts, velerlei Maag-, Long- en Lever Quaal; benaauwde Borst en Hoest; inwendige Quetzing en Verzwering; Opsteiging der Moer, en de Mizerien, die daardoor ontstaan, en bevordert de Stonden, pijnlijk Wateren en Stoelgang; verbeterd alle Radicale Vochten, en geeft het Aanzicht een gezonde Couleur, drijft Scheurbuik en Waterzucht uit; Engelsche Ziekte, Rijkkoek en Wormen. Al dit bovenstaande wordt genezen met 15 Droppelen om den anderen dag ingenomen, en Kinderen zoo veel Droppelen als zij jaren oud zijn". Met zo'n indrukwekkende staat van dienst is het niet te verwonderen dat Haarlemmerolie als een wondermiddel werd aangeprezen.

Concurrentie

De inkomsten uit de verkopen van Haarlemmerolie brachten Claes Tilly en zijn nakomelingen een aanzienlijke status en het is bekend dat één van zijn nazaten in 1765 is benoemd tot regent in het bestuur van het Hofje van Bakenes aan de Wijde Appelaarsteeg te Haarlem. Door het succes van het middel zijn er anderen geweest die ook graag een stukje van de koek wilden hebben en die met een soortgelijk medicament op de markt kwamen. De firma C. de Koning Tilly heeft vele processen gevoerd tegen ondernemers die eveneens met een Haarlemmerolie op de markt kwamen en hieraan de naam "Haarlem" of "Tilly" verbonden.

De flesjes

De flesjes waarin Haarlemmerolie aan het eind van de 19e en in het begin van de 20e eeuw werd geleverd zijn meestal van blank, dik glas. De flesjes zijn langwerpig, ca 9 cm lang en hebben een inhoud van 10g. Vele dragen een behakking met de naam Claes Tilly, Wed. Claas Tilly of C. de Koning Tilly. Ook vindt men wel flesjes van de concurrenten, zoals G. de Koning Tilly, Gebr. Waaning Tilly, Marseille Tilly en Jan Boogaard. In mijn verzameling, die uit dertig verschillende flesjes bestaat, bevindt zich één exemplaar dat in groen glas is uitgevoerd. Oorspronkelijk was ieder flesje van een etiket voorzien, werd ieder flesje afzonderlijk in een klein kartonnen doosje verpakt en werden 12 van deze doosjes in een groter doosje aan het publiek aangeboden.

Belastingperikelen

Haarlemmerolie wordt nog steeds verkocht en in een artikel in de Staatscourant van 16 augustus 1994 wordt beschreven dat het bedrijf met de Belastingdienst in dispuut was over de hoogte van het toe te passen b.t.w.-tarief. De huidige producenten wilden het middel gekwalificeerd zien als een voedingssupplement met een probate werking voor allerhande kwalen en lichamelijke ongemakken. Hiervoor zou dan het lage b.t.w.-tarief van 6% van toepassing zijn. Volgens de Belastingdienst behoren wondermiddelen evenwel niet tot de voedingssupplementen. Om dat argument aan te vullen, is de geheime samenstelling ontrafeld in het laboratorium van de Belastingdienst te Amsterdam. Daarbij bleek het huismiddel voor 60% te bestaan uit etherische oliën waarop het normale b.t.w.-tarief van 17,5% van toepassing is. Het artikel eindigt met de opmerking dat "het door de eeuwen heen aangeprezen middel tegen hoge bloeddruk faalt als het gaat om het benedenwaarts beïnvloeden van de b.t.w.-druk".

Klaas Prins.